

begrazing

Een herder met zijn Drentse Heideschape op de hei. Provincies zien in dat deze begrazing veel betere hei oplevert en hebben er daarom extra geld voor over.

Geen hei meer zonder schapen

Het heeft jaren geduurd, maar langzamerhand wordt het steeds duidelijker: heideterreinen kunnen alleen blijven bestaan als er schapen grazen. Provincies lijken zelfs extra geld over te hebben voor de inzet van gescheperde kuddes.

Schapen en heideterreinen lijken onlosmakelijk met elkaar verbonden. Lijken. Want in de praktijk zijn ze dat vaak niet. Een optimistische schatting geeft aan dat op slechts een kwart van de veertigduizend hectare hei in ons land gescheperde schaapskuddes lopen. De andere dertigduizend wordt kort gehouden door allerlei vee in raster of door andere vormen van beheer. Maar er is een kentering; de behoefte aan schaapskuddes voor het beheer van hei groeit. De provincies overwegen zelfs extra geld te betalen als heidevelden met schapen worden begraaasd.

GEEN ECONOMISCHE WAARDE MEER

Een eeuw geleden bevolkten schapen overall in het land de heidevelden. Nederland had toen veel meer heide. De schapenmest uit de potstallen werd gebruikt om grond vruchtbaarder te maken. Maar

door de komst van kunstmest was schapenmest niet langer nodig en verdwenen de schapen rap. De hei ook, die had geen economische waarde meer. Bos wel, want er was hout nodig.

Hei werd zeldzaam en gelukkig beseften natuurorganisaties dat. Ze kochten veel stukken resterende heide op, met als grootste voorbeeld de Veluwe. Toch verpieterden de heidevelden. Er kwam zo veel stikstof uit de lucht dat heideplantjes weliswaar harder gingen groeien, maar de grassoorten pijpenstrootje en bochtige smele nog harder. En die hebben de nare gewoonte om 's winters een dikke laag stro op de grond achter te laten waar nieuw ontkiemende heideplantjes niet doorheen konden komen. Het antwoord was rigoureu: plaggen. Duizenden hectares zijn afgeplagd en inderdaad keerde de hei terug. Heidezaadjes behouden wel honderd jaar hun kiemkracht.

Alleen in West-Europa

Heidevelden horen bij ons zeeklimaat in West-Europa. Ze komen tot 200 kilometer van de kust voor van Scandinavië tot in Portugal. Van oorsprong werden ze gewaardeerd als bron van ruwvoer, maar door de komst van kunstmest kwam er de klad in. Nederland had ooit een miljoen hectare heide. Daar is nog maar zo'n 40.000 hectare van over.

Heideplanten kunnen honderd jaar oud worden. Ze zijn dan meer dan een meter hoog. Op oude foto's is dat soort heide te zien. Er groeide nauwelijks gras.

De afgelopen decennia ontstond het beeld van kortere heideplanten die in augustus de paarse vlakten vormen. Maar daar is de natuurwaarde, zoals die is gedefinieerd in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), niet de hoogste. Wel in het zogeheten mozaïekpatroon: veel heideplanten met andere vegetatie.

Maar ja, dat plaggen hielp slechts tijdelijk, want het gras groeide erna ook weelderig. Gerichte begrazing met een schaapskudde was het uitstekende antwoord. De schapen vreten het ongewenste gras weg en de mestkeutels die ze achterlaten, versnellen de vertering van de genoemde strolaag. Daarnaast pakken ze ook nog eens kiemende berken- en dennenboomjes die niet goed verdwijnen bij het afplaggen.

TIJD EN GELD

Dat het nog niet storm loopt met uitbreiding van schaapskuddes heeft een aantal redenen. Eentje is dat een heel circus van beleidsmakers, terreinbeheerders en wetenschappers bij besluitvorming is betrokken. Die moeten het wel allemaal eens zijn en dat kost veel tijd. De tweede reden is geld. Het rijk kende lang de Beschikking Natuurbeheer Schaapskuddes (BNS), eerder heette die de Beschikking Instandhouding Schaapskuddes. Kuddes met meer dan 250 dieren

Begrazers springen in het gat

Hoeveel schaapskuddes op de hei lopen, is niet bekend. De schatting is dertig tot vijftig met een gemiddelde omvang van 250 tot 300 oaien. Ongeveer de helft van de kuddes werd opgericht uit cultuurhistorische overwegingen. De aandacht lag daarbij vooral op nostalgie, toerisme en educatie en minder op begrazing. Ze zijn vaak eigendom van natuurorganisaties, gemeentes of stichtingen. De andere kuddes kwamen er puur voor het begrazen van natuur. De toenemende behoefte aan grazende kuddes is de laatste tien jaar vooral ingevuld door bedrijven die zich helemaal op dit werk toelagen. Zij nemen het werk aan en laten zich daarvoor betalen.

kregen jaarlijks 28.000 euro subsidie. Sinds enkele jaren ligt de uitvoering van de regeling bij de provincies. Maar Brussel wil dat deze subsidie stopt, omdat de rechtstreekse inkomenssteun niet meer van deze tijd is. Vandaar dat er nu een nieuwe regeling is: het Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Voor elk doeltype natuur zijn bedragen vastgesteld. Voor een hectare heide is die 180 euro. Nou is het aardige dat de provincies door hebben dat begrazing met een gesche-

perde schaapskudde veel beter is voor de heide, maar dat dan die 180 euro tekortschiet. Vandaar dat er een voorstel ligt om er een fikse bedrag per hectare bovenop te zetten als een kudde met een herder op de hei loopt. Brussel moet nog wel akkoord gaan. De kansen lijken goed, want hier is geen sprake van inkomenssteun, maar betalen voor geleverd werk. Goed werk. Werk dat de schapen doen en waar de hei simpelweg een stuk beter van wordt. <<

'Dit is te mooi om waar te zijn'

Al jarenlang zegt hij dat schapen op de hei voortreffelijk werk afleveren. Nu de provincies extra geld voor kuddebegrazing lijken over te hebben, is hij uiteraard zeer tevreden. "Dit is een echte erkenning. Te mooi om waar te zijn", zegt Sjraar van Beek, voorzitter van de Vereniging Gescheperde Schaapskuddes in Nederland en directeur van De Wassum in Venlo, een bedrijf dat natuur beheert met schapen.

Hoe hoog gaat die extra vergoeding worden?

"Op basis van alle kosten zou de vergoeding 500 euro per hectare moeten zijn om dit werk te kunnen doen. Dat is veel, eigenlijk een bezopen bedrag. Het was dan ook wel even schrikken voor de provincies. Maar ja,

de hei wordt er aantoonbaar beter van. Ik denk dat Brussel met een plafond zal komen dat een stuk lager ligt. Ik wil met onze leden gaan discussiëren en kijken of wij zelf met een reëel bedrag kunnen komen. Ik wil zelfs die 180 euro die de provincies nu gaan betalen voor een hectare heide ter discussie stellen. Want dat bedrag is alleen maar voor het bereiken van de natuurwaarde. Dus het hóeft dan niet met een gescheperde kudde, terwijl de hei daarmee wel veel beter wordt. Eigenlijk zou er alleen maar betaald moeten worden als er echt met een gescheperde kudde wordt gewerkt."

Nou, dat is nogal stevig inzetten.

"De discussie is ook niet eenvoudig. Gelukkig zijn wij er als vereniging goed bij betrokken. We praten veel met de provincies."

Wat gaat er met de oude kuddesubsidie van 28.000 euro gebeuren?

"Die zal verdwijnen. Brabant, Utrecht en Limburg werken er al niet meer mee, de andere

SJRAAR VAN BEEK

provincies nog wel. Maar zij zullen ook met de SNL gaan werken, want dat is verplicht. Het is ook goed voor de schaapskuddes als er betaald wordt voor geleverd werk. Dat opent de markt voor meer kuddes."

U bent dus tevreden?

"Dit is allemaal zeer positief. De teeling is geworpen: schaapskuddes inzetten is het beste voor de hei."

